

УДК 343.811

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-2-226-233

Едуард СТОМАТОВ©

кандидат юридичних наук, доцент
(суддя Комунарського районного суду
м. Запоріжжя, Україна)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ТА ОСІБ, УЗЯТИХ ПІД ВАРТУ: ТАЄМНИЦЯ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ

Розглянуто стан дотримання права поваги на приватне життя в частині таємниці кореспонденції (листування) осіб, телеграфних розмов засуджених до позбавлення волі та осіб, взятих під варту, на підставі аналізу вітчизняних нормативно-правових актів, стандартів поведіння із засудженими, практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) та адміністративної практики звернення до суду у зв'язку з незаконними діями установ виконання покарань щодо порушення таємниці листування таких осіб. Наведено приклади порушення права на приватність листування такої категорії осіб, зокрема, з тими адресатами, які визначені в законі як виключні випадки, за яких не допускається перегляд кореспонденції, та проаналізовано відповідну практику ЄСПЛ щодо констатації порушення Україною ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод стосовно перегляду кореспонденції осіб, які тримаються під вартою, як під час досудового тримання під вартою, так і протягом відбування покарання за вироком суду. Уточнено зміст поняття «інші відповідні органи міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна» в контексті збереження таємниці листування осіб, які відбувають покарання у виправних колоніях, та/або осіб, взятих під варту, з відповідними установами та зроблено висновок, що буквальне тлумачення термінологічного звороту «інші відповідні органи міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна» дозволяє вести мову виключно про відповідні органи міжнародних міжурядових організацій. А отже, приписи відповідної норми не поширюються на будь-які міжнародні неурядові організації у сфері захисту прав людини, навіть і ті, що мають консультативний статус при відповідних міждержавних організаціях.

Ключові слова: право на повагу до приватного життя, таємниця кореспонденції (листування), телефонних розмов, перегляд кореспонденції, суд, захисник.

Постановка проблеми. У Національній стратегії у сфері прав людини, що розроблена та прийнята задля вдосконалення діяльності держави щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини, створення дієвих механізмів їх реалізації та захисту, розв'язання системних проблем у зазначеній сфері, одним зі стратегічних напрямів визначено *забезпечення права на приватність*. Метою такого забезпечення є належний стан захищеності права на приватність кожної людини відповідно до міжнародних, у тому числі європейських, стандартів [1]. Однією зі значних проблем порушення права на приватність визначено існування практики порушення права на невтручання в особисте і сімейне життя осіб, які перебувають у місцях несвободи. ЄСПЛ, рішення якого відповідно до ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» є джерелом права, неодноразово встановлював порушення Україною статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод стосовно перегляду кореспонденції осіб, які тримаються під вартою, як під час досудового тримання під вартою, так і протягом відбування покарання за вироком суду. Тому існує нагальна потреба в забезпеченні гарантії дотримання права на приватність осіб, які перебувають у місцях несвободи. Очікуваним результатом має бути створення механізму забезпечення права на приватність осіб, які перебувають у місцях несвободи. Отже, кримінально-правова охорона права на приватність цієї категорії осіб має визначитися необхідною складовою вказаного механізму. Показниками належної охорони права на приватність визначені, зокрема, такі: кількість порушень, котрі виявлено Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини; кількість кримінальних проваджень щодо порушення права

© Е. Стоматов, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3955-3337>

eduardstomatov@gmail.com

на приватність, котрі розглянуто з постановленням вироку; значення показника «4.6. Право на приватність» Індексу верховенства права (The Rule of Law Index).

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми.

Дотримання прав особи у процесі відбування та виконання покарань у виді позбавлення волі тією чи іншою мірою досліджували В. Бадира, А. Байлов, І. Богатирьов, А. Гель, О. Гритенко, О. Джужа, Т. Денисова, О. Колб, В. Корчинський, В. Лень, О. Литвинов, В. Меркулова, О. Прасов, А. Степанюк, Б. Телефанко, В. Трубников, О. Шкута, С. Царюк, І. Яковець та інші науковці. Дотримання прав засуджених осіб та осіб, які тримаються під вартою, розглядалося як із позиції відповідності правової регламентації в кримінально-виконавчому законодавстві України міжнародно-правовим стандартам у сфері дотримання прав людини, поведження із засудженими, так і в контексті визначення правового статусу таких осіб. Проте недостатньо висвітленими залишаються питання реалізації такими особами права на повагу до приватного та сімейного життя, зважаючи на специфіку їхнього правового статусу.

Мета статті – з'ясувати стан дотримання права поваги на приватне життя в частині таємниці кореспонденції (листування) осіб, засуджених до позбавлення волі, та осіб, взятих під варту, на підставі аналізу вітчизняних нормативно-правових актів, стандартів поведження із засудженими, практики ЄСПЛ та адміністративної практики звернення до суду у зв'язку з незаконними діями установ виконання покарань щодо порушення таємниці листування таких осіб.

Виклад основного матеріалу. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод визначає, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. На дотримання цих приписів Конституція України гарантує недоторканність житла (ст. 30), таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст.31), невтручання в особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України (ст. 32). Як випливає з ч. 3 ст. 63 Конституції України, засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, визначених законом і встановлених вироком суду. Вказаний конституційний припис спрямований на гарантування забезпечення належного механізму захисту прав людини, закріплених у Стандартних мінімальних правилах Організації Об'єднаних Націй стосовно заходів, не пов'язаних із тюремним ув'язненням (Токійських правилах), а також відповідає Основним принципам поведження з ув'язненими, затвердженим Резолюцією 45-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН від 14.12.1990. Саме в цьому програмному документі сформульовано принцип поваги до прав людини, котрий полягає в такому: «За винятком тих обмежень, необхідність яких обумовлена фактом ув'язнення у тюрму, всі ув'язнені користуються правами людини і фундаментальними свободами, викладеними в Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про цивільні, соціальні і культурні права, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права і Факультативному протоколі до них (Резолюція 2200 А /XXI/ Генеральної Асамблеї, Додаток), а також іншими правами, викладеними в інших пактах Організації Об'єднаних Націй» [2].

Згідно з ч. 2 ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод органи державної влади не можуть втручатися у здійснення окресленого права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб. Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила 2006 р., у відповідних частинах Рекомендації Rec (2006) 2 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо Європейських пенітенціарних (в'язничних) правил, рекомендують дозволяти максимально часте спілкування зі своїми родинами, іншими особами та представниками організацій, які перебувають за межами установ, поштою, телефоном або в інші способи, а також побачення ув'язнених із зазначеними особами. При цьому акцентується, що «контакти та побачення можуть бути обмежені або перебувати під контролем, якщо це необхідно для продовження кримінального розслідування, підтримки порядку та безпеки, запобігання кримінальним злочинам та захисту жертв злочинів, проте такі обмеження, включаючи спеціальні обмеження, визначені судовим органом, повинні допускати прийнятний мінімальний рівень контактів» [3]. У ст. 19 Конституції України встановлено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на

підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Особливості реалізації права приватності кореспонденції осіб, взятих під варту, визначаються тим, що стосовно них триває досудове розслідування, а отже, на підставі цього можуть бути обмежені окремі конституційні права і свободи. Відповідно до ст. 13 Закону України «Про попереднє ув'язнення» особи, взяті під варту, можуть листуватися з родичами та іншими громадянами, а також підприємствами, установами, організаціями з письмового дозволу особи або органу, що здійснюють кримінальне провадження. Після набрання вироком законної сили листування здійснюється відповідно до кримінально-виконавчого законодавства. Скарги, заяви, клопотання і листи (кореспонденція) осіб, взятих під варту, переглядає адміністрація місця попереднього ув'язнення, за винятком випадків, передбачених цією статтею.

У ст. 113 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України) передбачено, що «3. Кореспонденція, яку одержують і надсилають засуджені до відбування покарання у виправних колоніях мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання, середнього та максимального рівня безпеки, *підлягає перегляду*». Проте у ч. 4 уточнено: «Кореспонденція, яку засуджені адресують Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, Європейському суду з прав людини, Міжнародному кримінальному суду, а також іншим відповідним органам міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, уповноваженим особам таких міжнародних організацій, до суду та прокуророві, перегляду не підлягає і надсилається за адресою протягом доби з часу її подачі. Кореспонденція, яку засуджені одержують від зазначених органів та осіб, перегляду не підлягає» [4]. Крім того, кореспонденція, котру засуджені адресують захиснику у кримінальному провадженні, який здійснює свої повноваження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України, перегляду не підлягає і надсилається за адресою протягом доби з часу її подачі. Кореспонденція, котру засуджені одержують від такого захисника, перегляду не підлягає (ч. 5 ст. 113 КВК України). Засуджений має право передати кореспонденцію захиснику у кримінальному провадженні, який здійснює свої повноваження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України, безпосередньо під час побачення з ним.

Однак відомі випадки порушення цієї вимоги, свідченням чого є рішення ЄСПЛ у справі «Смірнов проти України» від 18 грудня 2018 р. [5]. У цій справі ЄСПЛ встановив, що перегляд кореспонденції заявника становив втручання у його права на повагу до кореспонденції та не здійснювався згідно із законом. Тож, на думку окремих науковців, «хоч контроль кореспонденції засуджених до позбавлення волі осіб видається припустимим і доцільним, все ж необхідно визначити компетенцію влади, яка може здійснювати такий контроль, чіткі правила та вибір засобів такого контролю. Адже така суцільна перевірка кореспонденції засуджених видається суперечливою, оскільки Конституція України не передбачає таких інститутів, які б дозволяли автоматичне обмеження таємниці кореспонденції» [6, с. 104]. Такої думки притримуються і фахівці у сфері кримінально-виконавчого права, які вважають, що «вітчизняне законодавство всупереч міжнародним нормам та власній Конституції (в якій міститься заборона будь-якої цензури) вводить таке поняття, як *«перегляд»* кореспонденції засуджених. Розділ 4 Інструкції дає змогу зробити висновок про те, що фактично кореспонденція засуджених осіб підлягає цензурі, яка, зрозуміло, не передбачає ніяких можливостей для конфіденційності листування ув'язнених. Таке становище є порушенням вимог міжнародних нормативних актів» [7, с. 169].

Фахівці слушно акцентують на тому, що «хоч контроль кореспонденції засуджених до позбавлення волі осіб видається припустимим і доцільним, все ж необхідно визначити компетенцію влади, яка може здійснювати такий контроль, чіткі правила та вибір засобів такого контролю. Адже така суцільна перевірка кореспонденції засуджених видається суперечливою, оскільки Конституція України не передбачає таких інститутів, які б дозволяли автоматичне обмеження таємниці кореспонденції» [6, с. 104]. Вирішити таке протиріччя вважають за можливе «шляхом або усунення зі ст. 113 КВК України положення про перегляд кореспонденції засуджених до позбавлення волі, або ж у Конституції України сформулювати положення про обмеження таємниці листування в такий спосіб, щоб перегляд листів засуджених не залишався поза законом» [7]. За другий варіант висловлюються й інші фахівці [8, с. 319]. Така позиція цілком узгоджується з підходом ЄСПЛ, котрий «у своїй практиці вже визнав, що перевірка кореспонденції в'язнів,

здійснювана в автоматичному режимі на підставі правових норм, які сформульовані в досить загальній формі і які надають адміністрації місьць позбавлення волі широкі дискреційні повноваження у цьому зв'язку, становить практику, яка не відповідає вимогам статті 8 Конвенції (див. справи «Недбала проти Польщі» (Niedbala v. Poland), № 27915/95, пункти 81-84, від 4 липня 2000 року, «Салапа проти Польщі» (Sałapa v. Poland), № 35489/97, пункти 97-102, від 19 грудня 2002 року)» [9, с. 111]. Її поділяють і інші науковці, які пропонують розширити перелік випадків, коли кореспонденція засуджених не мала б підлягати перегляду за рахунок вищестоящих органів управління установами виконання покарань та спостережних комісій, що здійснюють громадський контроль за дотриманням прав засуджених відповідно до ч. 2 ст. 25 КВК України [10, с. 342; 11, с. 65, 66; 12, с. 179]. З іншого боку, на переконання фахівців, «ще не вигідно, у першу чергу, адміністрації установ виконання покарань та, мабуть, і самій ДПтС України, адже ще більша кількість недоліків, порушень, зловживань та інших негараздів, минаючи «пильне око наглядача», може стати відома широкій громадськості» [12, с. 180]. Більше того, «з огляду на те, що звернення, клопотання та скарги на дії або бездіяльність персоналу органів та установ виконання покарань, які направляються до адміністрації таких установ або до вищестоящих посадових осіб, не належать до кореспонденції, що не переглядається, можна допускати зловживання з боку персоналу з метою незаконного психологічного та навіть фізичного впливу на засуджених» [8, с. 320]. Закріплена в п. 1 розділу XIII Правил норма дає свободу дій персоналу установ виконання покарань на обмеження права засуджених на листування та призводить до зловживань із їхнього боку. Так, мета, котру переслідує персонал органів виконання покарань, обмежуючи засуджених у праві на таємницю листування, може бути незаконною та зводитися до уникнення випадків відправлення їхніх листів, в яких ідеться про оскарження дій або бездіяльності адміністрації та персоналу установ виконання покарань, пов'язаних із позбавленням волі, а також оскарження законності накладення дисциплінарних стягнень. З огляду на практику ЄСПЛ зазначені обмеження мають ґрунтуватися на принципі пропорційності, передбачаючи мінімальність таких обмежень [8, с. 321].

Підстави, порядок та інші питання щодо повноважень адміністрації з перегляду такої кореспонденції регламентовано в Інструкції з організації перегляду кореспонденції (листування) осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах (далі – Інструкція) [13]. Кореспонденція засуджених, які відбувають покарання в установах виконання покарань, переглядається спеціалістом із контролю за виконанням режимних вимог. У слідчих ізоляторах перегляд письмової кореспонденції осіб, узятих під варту, та засуджених покладається на інспектора з обліку, або зазначені функції виконує інша особа, призначена для цього наказом начальника слідчого ізолятора (ч. 5 Загальних положень Інструкції). Важливою умовою перегляду кореспонденції засуджених є те, що інспектори працюють в окремих приміщеннях адміністративного будинку, доступ до яких є обмеженим для інших осіб, за винятком начальника установи виконання покарань (слідчого ізолятора), першого заступника начальника установи виконання покарань (слідчого ізолятора), осіб, які виконують їхні обов'язки, а також працівників оперативного підрозділу установи виконання покарань (слідчого ізолятора) (ч. 6 Загальних положень Інструкції).

ЄСПЛ неодноразово констатував порушення Україною ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод стосовно перегляду кореспонденції осіб, які тримаються під вартою, як під час досудового тримання під вартою, так і протягом відбування покарання за вироком суду, зокрема, у справах: Сергій Волосюк проти України – від 12 березня 2009 року, Беляєв та Дігтяр проти України – від 16 лютого 2012 року, Вінтман проти України – від 23 жовтня 2014 року [8, с. 319]. З огляду на те, що рішення ЄСПЛ відповідно до ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» є джерелом права, з урахуванням зазначеної практики ЄСПЛ Верховний Суд у своїх рішеннях також дійшов висновків щодо неприпустимості порушення права засудженого на таємницю кореспонденції. Так, у постанові від 12.09.2018 у справі 585/3179/17 Касаційний цивільний суд Верховного Суду, скасовуючи рішення першої та апеляційної інстанцій, констатував порушення положень ст. 113 КВК України, п. 4 та 5 Інструкції, якими закріплено обов'язок установ виконання покарань вручення засудженим кореспонденції, що надійшла із суду, у запечатаному вигляді (конверті) [14]. Також Житомирський окружний адміністративний суд своєю постановою від 18.04.2012 визнав неправомірними

дії адміністрації колонії щодо відмови у відправці кореспонденції адвокату у закритому (заклеєному) вигляді і зобов'язав таку відправку кореспонденції здійснювати без її перегляду, у закритому (заклеєному) вигляді [15]. Подібні ситуації порушення вимог вказаної Інструкції непоодинокі [16; 17].

Водночас при вирішенні питання, чи підлягає перегляду листування засуджених чи осіб, які тримаються під вартою, з адвокатами, слід чітко встановити зміст договору про надання правової допомоги, оскільки в ч. 5 ст. ст. 113 КВК України мова йде про кореспонденцію, котру засуджені адресують захиснику у кримінальному провадженні, який здійснює свої повноваження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України. Отже, листування з адвокатом, який згідно з договором надає правову допомогу в цивільній справі та/або здійснює представництво інтересів в суді тощо, підлягає перегляду в загальному порядку. Варто погодитися з тим, що «на сьогоднішній день право засуджених до позбавлення волі на звернення та листування навіть з обмеженнями, встановленими кримінально-виконавчим законодавством, у повному обсязі в установах виконання покарань не гарантується» [12, с. 188], та зауважити, що подібна ситуація спостерігається і щодо дотримання таємниці такого листування та кореспонденції загалом.

Ст. 55 Конституції України передбачає право кожного після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна. У зв'язку з чим виникає низка питань щодо уточнення адресату листування, зокрема: що саме слід розуміти під іншими «відповідними органами міжнародних організацій»; чи слід розуміти під такими організаціями лише міжнародні міжурядові організації, чи можна й міжнародні неурядові організації (наприклад, Amnesty International)? Серед міжнародних механізмів захисту прав людини виділяють: 1) міжнародні органи, що діють у межах угод із прав людини, складаються з незалежних експертів або представників урядів і приймають загальні рекомендації; 2) міжнародні несудові органи для контролю за дотриманням угод щодо прав людини, що складаються з експертів як фахівців і приймають конкретні рекомендації, обов'язковість яких базується на моральному авторитеті міжнародного органу; 3) міжнародні юрисдикційні органи несудового чи судового характеру щодо захисту прав людини, що виносять обов'язкові рішення і можуть забезпечити виконання цих рішень [18, с. 27]. Зокрема, відповідно до Єдиного державного реєстру Міжнародних організацій, членом яких є Україна, наша держава є повноправним членом або організацією-партнером 81 міжнародної організації¹ [19].

На сьогодні до універсальної системи захисту прав людини включені такі органи та механізми: Генеральна Асамблея ООН, Рада ООН з прав людини та її допоміжні органи і механізми; Рада Безпеки ООН і низка її спеціалізованих механізмів; Економічна і соціальна рада ООН та функціонуюча при ній Комісія зі становища жінок і Постійний форум ООН з питань корінних народів; Міжнародний Суд ООН; Секретаріат ООН і його окремі підрозділи; договірні (конвенційні) органи з прав людини (Комітет з прав людини (діє на основі Пакту про громадянські та політичні права 1966 р.); ЄСПЛ (діє на основі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.); Комітет з прав дитини (створений відповідно до Конвенції про права дитини 1989 р.) тощо [20, с. 106–107]); деякі спеціалізовані установи ООН (Міжнародна організація праці; Організація ООН з питань освіти, науки і культури); тимчасові і спеціальні механізми захисту прав людини, що створюються органами ООН [21, с. 15]. Такі відомі правозахисні організації, що виступають на міжнародній арені, як Amnesty International, Human Rights Watch, International Federation for Human Rights (Міжнародна федерація з прав людини), Human Rights First (Права людини в першу чергу) та Interights, можуть співпрацювати з міждержавними організаціями за таким напрямом, як спостереження за дотриманням норм міжнародного права, особливо у сфері прав людини. Проте слід зважати на правовий статус цих організацій, що в міжнародному праві не є чітко визначеним, адже існує

¹ Найбільш відомими з таких міжнародних організацій є: Організація Об'єднаних Націй (ООН) – United Nations Organization (UN), Рада Європи (РЄ) – Council of Europe (CoE), Міжнародна організація кримінальної поліції (МОКП) – Інтерпол – International Criminal Police Organization (ICPO) – Interpol, Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) – Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE).

принаймні «два підходи до трактування статусу неурядових організацій у системі міжнародних правовідносин: 1) неурядові міжнародні організації не є суб'єктами міжнародного права; 2) міжнародні неурядові організації, не будучи суб'єктами міжнародного права, є учасниками (суб'єктами) міжнародних правовідносин і, можливо, у майбутньому відбудеться становлення їх міжнародної правосуб'єктності» [22, с. 86].

Тож буквальне тлумачення термінологічного звороту «інші відповідні органи міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна» дозволяє вести мову виключно про відповідні органи міжнародних міжурядових організацій. А отже, приписи відповідної норми не поширюються на будь-які міжнародні неурядові організації у сфері захисту прав людини, навіть і ті, що мають консультативний статус при відповідних міждержавних організаціях.

Висновки. У підсумку зазначимо, що на сьогодні стан дотримання права осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі, та осіб, взятих під варту, на повагу до приватного життя, зокрема таємниці кореспонденції, навряд чи можна визнати цілком задовільним, зважаючи на непоодинокі випадки порушення Україною ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що визнані ЄСПЛ, та непоодинокі випадки порушення кримінально-виконавчого законодавства, що регламентує таємницю листування та кореспонденції з такими «особливими адресатами», як суд та адвокат, що зафіксовані вітчизняними судовими інстанціями. Ці випадки, незважаючи на відсутність даних щодо притягнення винних у таких порушеннях осіб до відповідальності, характеризують у цілому ситуацію з дотриманням прав людини в установах виконання покарань.

Список використаних джерел

1. Про Національну стратегію у сфері прав людини : Указ Президента України від 24.03.2021 № 119/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1192021-37537>.
2. Основні принципи поводження з в'язнями : Резолюція 45/111 Генеральної Асамблеї ООН від 14.12.1990. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_230#Text.
3. Європейські пенітенціарні правила від 11.01.2006. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_032.
4. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11.07.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>.
5. Справа «Сергій Смірнов проти України» (Заява № 36853/09). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d37.
6. Міхневич Л. В. Конституційне право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції окремих категорій осіб. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 4. С. 103–106.
7. Романов М. В. Правове регулювання права засуджених на листування і звернення з пропозиціями, заявами і скаргами. *Проблеми законності*. 2011. № 115. С. 162–170.
8. Василь Пулик. Реалізація засудженими до позбавлення волі права на листування. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 318–322.
9. Справа «Сергій Волосюк проти України» (Sergey Volosyuk v. Ukraine) (Заява № 1291/03) // Право на повагу до приватного і сімейного життя: ключові рішення ЄСПЛ щодо України / уклад. : Фулей Т. І., Кучів О. М. Київ, 2018. 134 с.
10. Гель А. П., Колб О. Г., Корчинський В. О. та ін. Науково-практичний коментар Кримінально-виконавчого кодексу України ; за заг. ред. А. Х. Степанюка. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 496 с.
11. Засоби виправлення і ресоціалізації засуджених до позбавлення волі : монографія ; за заг. ред. А. Х. Степанюка. Харків : Кроссрод, 2011. 323 с.
12. Автухов К. А., Гель А. П., Колб О. Г. та ін. Права та законні інтереси засуджених до позбавлення волі в умовах реформування Державної кримінально-виконавчої служби України : монографія ; за заг. ред. А. Х. Степанюка. Харків : Право, 2015. 246 с.
13. Про затвердження Інструкції з організації перегляду кореспонденції (листування) осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах : наказ Міністерства юстиції України від 02.07.2013 № 1304/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1110-13#Text>.
14. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду у справі № 585/3179/17 від 12.09.2018. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=76536508&red=1000035b5b1a13de4e28cf7d0b52fb2d1119a2&d=5>.
15. Постанова Житомирського окружного адміністративного суду у справі № 0670/1885/12 від 18.04.2012. URL: <http://lawyer.khpg.org/files/doc/1339756068.pdf>.
16. Постанова Харківського апеляційного суду у справі № 610/697/20 від 01.04.2021. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95961550>.
17. Постанова Верховного Суду у справі № 585/3179/17 від 12.09.2018. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/76536508>.

18. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини : навч. посібник. Дніпро : ДДУВС, 2019. 184 с.

19. Єдиний державний реєстр Міжнародних організацій, членом яких є Україна. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/uchast-u-mizhnarodnih-organizaciyah>

20. Степаненко К. В. Конвенційний механізм міжнародного захисту прав людини в системі ООН. *Альманах міжнародного права*. 2018. № 19. С. 105–113.

21. Шуміло І. А. Міжнародна система захисту прав людини : навч. посібник. Київ : ФОП Голембовська О.О., 2018. 168 с.

22. Льницька У. Особливості міжнародно-правової суб'єктності неурядових організацій. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2012. Вип. 24. С. 84–91.

Надійшла до редакції 31.05.2023

References

1. Pro Natsionalnu stratehiu u sferi prav liudyny [About the National Strategy in the field of human rights] : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24.03.2021 № 119/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1192021-37537>. [in Ukr.].

2. Osnovni pryntsypy povodzhennia z viazniamy [Basic Principles for the Treatment of Prisoners] : Rezoliutsiia 45/111 Heneralnoi Asamblei OON vid 14.12.1990. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_230#Text. [in Ukr.].

3. Ievropeiski penitentsiarni pravyla vid 11.01.2006 [European penitentiary rules of 11.01.2006]. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_032. [in Ukr.].

1. Kryminalno-vykonavchi kodeks Ukrainy [Criminal and Executive Code of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 11.07.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>. [in Ukr.].

2. Sprava «Serhii Smirnov proty Ukrainy» (Zaiava № 36853/09) [Case of Sergey Smirnov v. Ukraine (Application № 36853/09)]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d37. [in Ukr.].

3. Mikhnevych, L. V. (2020) Konstytutsiine pravo na taiemnytsiu lystuvannia, telefonnykh rozmov, telegrafnoi ta inshoi korespondentsii okremykh katehori osib [The constitutional right to secrecy of correspondence, telephone conversations, telegraphic and other correspondence of certain categories of persons]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. № 4. pp. 103–106. [in Ukr.].

4. Romanov, M. V. (2011) Pravove rehuliuвання prava zasudzhenykh na lystuvannia i zvernennia z propozytsiamy, zaiavamy i skarhamy [Legal regulation of the right of convicts to correspond and submit proposals, applications and complaints]. *Problemy zakonnosti*. № 115. pp. 162–170. [in Ukr.].

5. Pulyk, V. (2020) Realizatsiia zasudzhenykh do pozbavleniia voli prava na lystuvannia [Implementation of the right to correspondence by persons sentenced to imprisonment]. *Pidpryemnytsvo, gospodarstvo i pravo*. № 4. pp. 318–322. [in Ukr.].

6. Sprava «Serhii Volosyuk proty Ukrainy» (Zaiava № 1291/03) [Case of Sergey Volosyuk v. Ukraine (Application № 1291/03)]. Pravo na povagy do pryvatnogo zhyttia: klyuchovi rishennya YESPL shchodo Ukrainy / uklad. : Fulei T. I., Kuchiv O. M. Kyiv, 2018. 134 p. [in Ukr.].

7. Hel, A. P., Kolb, O. H., Korchynskiy, V. O. (2008) Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalno-vykonavchoho kodeksu Ukrainy [Academic and practical commentary on the Criminal Executive Code of Ukraine] ; za zah. red. A. Kh. Stepaniuka. Kyiv : Yurinkom Inter. 496 p. [in Ukr.].

8. Stepaniuk, A. Kh. (2011) Zasoby vypravleniia i resotsializatsii zasudzhenykh do pozbavleniia voli [Means of correction and re-socialization of persons sentenced to imprisonment]. Kharkiv : Krossroud. 323 p. [in Ukr.].

9. Avtukhov, K. A., Hel, A. P., Kolb, O.H. (2015) Prava ta zakonni interesy zasudzhenykh do pozbavleniia voli v umovakh reformuvannia Derzhavnoi kryminalno-vykonavchoi sluzhby Ukrainy [The rights and legitimate interests of persons sentenced to imprisonment in the context of reforming the State Criminal Executive Service of Ukraine]. Kharkiv : Pravo. 246 p. [in Ukr.].

10. Pro zatverdzhennia Instruksii z orhanizatsii perehliadu korespondentsii (lystuvannia) osib, yaki trymaiutsia v ustanovakh vykonannia pokaran ta slidchykh izoliatorakh [On the approval of the Instructions for organizing the review of correspondence (letters) of persons held in penal institutions and pretrial detention centers]: nakaz Ministerstva yustyttsii Ukrainy vid 02.07.2013 № 1304/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1110-13#Text>. [in Ukr.].

11. Postanova Kasatsiynoho tsyvilnogo sudu Verkhovnogo Sudu u spravi № 585/3179/17 vid 12.09.2018 [Decision of the Civil Court of Cassation of the Supreme Court of Ukraine in case No. 585/3179/17 dated 12.09.2018]. URL: <http://plex.com.ua/doc.php?regnum=76536508&red=1000035b5b1a13de4e28cf7d0b52fb2d1119a2&d=5>. [in Ukr.].

12. Postanova Zhytomirskoho okruzhnogo administratyvnogo sudu u spravi № 0670/1885/12 vid 18.04.2012 [Resolution of the Zhytomyr District Administrative Court in case No. 0670/1885/12 of April 18, 2012]. URL: <http://lawyer.khpg.org/files/doc/1339756068.pdf>. [in Ukr.].

13. Postanova Kharkivskoho apeliatsiynogo sudu u spravi № 610/697/20 vid 01.04.2021 [Resolution of the Kharkiv Court of Appeal in case No. 610/697/20 dated 01.04.2021]. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95961550>. [in Ukr.].

14. Postanova Verkhovnoho Sudu u spravi № 585/3179/17 vid 12.09.2018 [Resolution of the Supreme Court in case No. 585/3179/17 dated September 12, 2018]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76536508> [in Ukr.].

15. Nalyvaiko, L. R., Stepanenko, K. V. (2019) Mizhnarodno-pravovi standarty prav liudyny [International legal standards of human rights] : navch. posibnyk. Dnipro : DDUVS. 184 p. [in Ukr.].

16. Yedynyi derzhavnyi reiestr Mizhnarodnykh orhanizatsii, chlenom yakych ye Ukraina [Unified State Register of International Organizations of which Ukraine is a member]. *Ministerstvo zakordomnykh sprav Ukrainy*. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/uchast-u-mizhnarodnih-organizacijah>. [in Ukr.].

17. Stepanenko, K. V. (2018) Konventsiiyni mekhanizm mizhnarodnoho zakhystu prav liudyny v systemi OON [Convention mechanism for the international protection of human rights in the UN system]. *Almanakh mizhnarodnoho prava*. № 19. p. 105–113. [in Ukr.].

18. Shumilo, I. A. (2018) Mizhnarodna systema zakhystu prav liudyny [International system of human rights protection] : navch. posibnyk. Kyiv : FOP Holembovska O.O. 168 p. [in Ukr.].

19. Ilnytska, U. (2012) Osoblyvosti mizhnarodno-pravovoi sub'iektnosti neuriadovykh orhanizatsii [Peculiarities of international legal subjectivity of non-governmental organizations]. *Ukrainska natsionalna ideia: realii ta perspektyvy rozvytku*. Issue 24. P. 84–91. [in Ukr.].

ABSTRACT

Eduard Stomatov. Ensuring the right to respect for the private life of persons sentenced to imprisonment and persons taken into custody: the secret of correspondence. The article is focused on the state of observance of the right to respect for private life in terms of secrecy of correspondence of persons, telegraphic conversations of persons sentenced to imprisonment and persons taken into custody based on the analysis of Ukrainian normative legal acts, standards of treatment of prisoners, ECHR case law and administrative practice of applying to court in connection with illegal actions of penitentiary institutions regarding violation of the secrecy of correspondence of such persons. The article provides examples of violations of the right to privacy of correspondence of this category of persons, in particular, with those addressees who are defined in the law as exceptional cases in which it is not allowed to review correspondence, and analyzes the relevant ECHR case law on the statement of violation by Ukraine of Article 8 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms regarding the review of correspondence of persons in custody, both during pre-trial custody and during the serving of a sentence under a court sentence.

The article clarifies the meaning of the «other relevant bodies of international organizations of which Ukraine is a member or participant» concept in the context of maintaining the secrecy of correspondence of persons serving sentences in correctional facilities and/or persons taken into custody with the relevant institutions and concludes that a literal interpretation of the «other relevant bodies of international organizations of which Ukraine is a member or participant» terminological construction allows speaking exclusively about the relevant bodies of international intergovernmental organizations. Accordingly, the regulations of the relevant provision do not apply to any international non-governmental organizations in the field of human rights protection, even those that have consultative status with relevant intergovernmental organizations.

Keywords: *right to respect for private life, secrecy of correspondence, of telephone conversations, review of correspondence, court, defense counsel.*